

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLIX/2

БЕОГРАД

2018

Словенска терминологија данас. Зборник радова*

0. У овом Зборнику, као што сазнајемо и из *Уводног слова* (9–11), сабрани су радови настали на основу реферата изложених на Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас* одржаном 11–13. маја 2016. године у просторијама Српске академије наука и уметности, а у организацији Одељења језика и књижевности ове Академије, Матице српске, Академије наука и умјетности Републике Српске (Одељења књижевности и умјетности) и Института за српски језик САНУ. Како симпозијум, тако и Зборник који је произашао на његовој основи – значајни су за упознавање са словенском терминологијом као науком у разним словенским земљама и са најновијим тенденцијама њеног развоја, и нарочито за унапређење ове лингвистичке дисциплине у словенском свету, првенствено у српској средини. Овај значај потврђује и међународно уредништво Зборника и присуство радова филолога из 11 земаља у њему.

0.1. Зборник је подељен у седам већих целина различитог обима. Најмања по броју радова (3) јесте целина *Термин и лексички систем* (405–436), а највећа садржи 18 радова и носи назив *Функционална раслојеност терминолошког израза – научна, стручна (професионална) терминологија и специјална лексика духовне и материјалне културе народних говора* (437–636). У првој и последњој целини је по пет радова. Чини се да ове целине нису случајно изабране да буду почетна и завршна. Прва – *Поглед на развој терминолошких и терминографских изражавања у словенским језицима. Правци у терминологији* (13–68) – је добрим делом теоријска и представља на тај начин и темељан увод у даљи садржај, док је последња – *Електронске терминолошке базе података и њихова примена у терминологији, терминографији и лексикографији. Терминолошки сајтови и портали* (637–689) – одраз будућности словенске терминологије, онога што ће у њој бити све

---

* Уредници: Предраг Пипер и Владан Јовановић, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 2017, 690 стр.

актуелније и развијеније, у складу са општим технолошким развојем и савременим потребама друштва и науке. Три преостале целине су приближно истог обима: *Грамађичка и лингвистичка терминологија* (147–288) садржи 10 радова, *Терминологија и речници* (69–146) – седам, а *Стандардизација термина у прошлости и садашњости. Термини и књижевнојезичка норма* (289–403) – девет радова. У даљем представљању садржаја Зборника ићи ћемо овде изложеним редом.

1. Три аутора целине најмањег обима и пете по реду у Зборнику јесу: Милорад Дешић, Рајна Драгићевић и Мариуш Горнич (Варшава).

1.1. *Специјална лексика и полисемија* је назив рада Милорада Дешића (407–416). Аутор у овоме прилогу посебну пажњу посвећује „полисемији у специјалној лексици, тј. односу међу терминима, односу термина према нетермину, питањима терминологизације, детерминологизације и ретерминологизације. Анализа се заснива углавном на примерима из једнотомног *Речника српског језика* (РСЈ) Матице српске (2007)“ (407). Дешић је проверио како је 10 именица са развијеном полисемијом у оквиру које има и нетерминолошких и терминолошких значења – лексикографски представљено у шест једнотомних описних речника (српског, хрватског, бугарског и француског језика). Иако се показало да се те одреднице представљају у овим речницима као полисемичне речи, он сматра да је оправданије обрађивати термине као хомониме, тј. као посебне одреднице. У раду се разматрају и *професионализми* који се деле на *професионалне термине* и *професионалне нестандардне називе*. Први су стандардне лексеме, а други треба да се упућују на њих. И једне и друге би у речницима у полисемичним лексемама, како аутор препоручује (414), било добро обрађивати као хомониме.

1.2. *Детерминологизација као процес богаћења омишљеног лексичког фонда* (417–424) – назив је рада Рајне Драгићевић, једног од чланова Уређивачког одбора Зборника. Ауторка у овом раду темељно анализира процесе детерминологизације са разних аспеката и анализу разврстава у 11 целина од којих су неке у форми питања (нпр. *Да ли се свака детерминологизација завршава преласком термина у омишљени језик?*, стр. 420). Испоставило се, између осталог, да су процеси детерминологизације и терминологизације веома блиски и да се међусобно допуњују, те да је однос између њих сложен, што има за последицу и проблеме при састављању речничких чланака описних једнојезичних речника.

1.3. Интересантан је назив рада Мариуша Горнича, члана Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта: *Да ли*

научници словенских земаља воле метафоричке термине? Наиме, за разлику од енглеског језика, у коме је популарно стварање термина метафоризацијом, медицинска терминологија у пољском језику не потврђује много оваквих случајева. Што се тиче других словенских језика, на примеру термина *ћелије убице* (енгл. *natural killer cells*), аутор налази да је калкирање термина (из енглеског језика) добијених метафоризацијом најприсутније у јужнословенским језицима. За даљу анализу метафоричких и неметафоричких термина, како сматра овај аутор, важан је појам *аналистички термин* који се у овом раду такође дефинише и разрађује.

2. У најобимнијој, шестој целини зборника у центру је терминологија као „уређен систем специјалних лексичких јединица у служби одређене науке, струке, духовности, уметности и сл.“ (10). У већини ових радова, дакле, преовладава дескриптивна анализа дела термилошке лексике или целих терминосистема разних области.

2.1. Термини из религијске сфере разматрају се у прва два рада: Албине Ковтун, на материјалу украјинског језика (451–460) и Ружице Левушкине, на материјалу лексике општег лексичког фонда у термилошкој функцији у савременом српском језику (439–449). Ђорђе Оташевић размотрио је тренутно стање рада на српској слободнозидарској терминологији и изради одговарајућих термилошких речника (461–467), а Гордана Штасни термине у домену нанотехнологије, са становишта њихове адаптације и нормирања у савременом српском језику (469–479). Издвојили бисмо као интересантан последњи закључак ове ауторке (477): „Једно од важних обележја терминосистема у домену нанонауке и нанотехнологије јесте отвореност, динамичност, што за последицу има стварање све већег броја сложеница са префиксоидом *нано-* које немају својство термина или припадају и општем и термилошком фонду: *наносвети* (назив телевизијске емисије), *нанонайредак*, *нанореволуција*, *нанолекови*, *нанодрога*.“

2.2. У центру пажње Оксане Чмељикове из Брна били су поименичени придеви у правничкој терминологији чешког и украјинског језика (481–491), док је Бојана Милосављевић детаљно анализирао филозофске термине у српском језику, како с лексиколошко-лексикографског, тако и с комуникативно-прагматичког аспекта (493–507). Милан Ајцановић у свом раду одредио је место грецизама у савременом српском географском терминосистему на материјалу од 1032 термина, од којих је скоро подједнак број једночланих и вишечланих (509–519). Географска терминологија, забележена на

терену Јадра у селима Бадања, Сипуља, Помијача и Текериш – била је предмет анализе и рада Мирјане Петровић Савић (599–611).

2.3. Медицинска терминологија је предмет анализе у радовима двеју руских ауторки из Самаре: Олге Михајловне Рилкине и Тамаре Валентиновне Рожкове, као и Софије Мићић Кандијаш из Београда. У првоме од ових радова (529–536) анализирају се процеси стварања термина на материјалу од 1500 терминолошких јединица и 50 дијагностичких формулација из области дечије кардиологије. У другоме се износи проблематика терминологичности глагола уопште и класификују се глаголи-термини из руске медицинске терминологије (537–547). Рад српске ауторке тиче се лексиколошких и лексикографских аспеката превођења енглеских медицинских израза на српски језик (625–636).

2.4. Терминологија из области прехранбене индустрије у украјинском језику предмет је рада Оксане Викторовне Нарушевић Васиљеве из Одесе (567–576). На материјалу руског језика однос између интернационалног и националног у научним називима биљака испитала је Маргарита Николајевна Лазарева из Перма (557–566). Називи воћака, али народни, предмет су рада Неђа Јошића, који је приказао и критеријуме раслојавања ових назива (ботанички, критеријум језичке припадности основинских лексема и лексичко-семантички критеријум) (587–597). Ивана Лазић Коњик класификовала је лексику традиционалне културе ексцерпирану из српских лирских народних песама – према тематским пољима (613–623). Неке називе из сфере кулинарства у српском језику некад и сад обрадила је Драгана Радовановић у раду *Од Вукове ипрџезе из његовог Рјечника до Мајићиног једноћомника* (577–585).

2.5. Два рада издвојили смо да представимо на крају, зато што нису поглавито дескриптивног карактера као већ поменути радови из ове целине, већ се донекле издвајају као садржајнији од осталих кад је у питању теорија терминологије као науке. У оба ова рада истиче се когнитивно-дискурсна парадигма у изучавању термина. С тачке гледишта когнитивистике, наиме, „терминологија (као наука – прим. Р. Л.) се посматра управо као резултат когнитивног деловања специјалисте, које се састоји из концептуализације и вербализације професионалних знања“ (Јелена Викторовна Рижкина, 550). Ауторка потоњег цитата бавила се у свом раду неким динамичким процесима у савременој руској терминологији (549–556). Као илустрација су јој послужиле терминолошке јединице из неколико различитих научних области, а поједине од њих ушле су у терминосистеме из фразеологије

и имају особине које су карактеристичније за фразеологизме него за термине. Ово је у вези са померањем традиционалних граница у савременом дискурсу, условљеним друштвеним процесима, услед чега имамо употребу појединих језичких јединица у несвојственим за њих типовима текстова. *Когнитивно моделирање терминосистема предметне области знања* – превод је назива рада Валентине Фјодоровне Новодранове (521–527). И у овом раду истиче се „когнитивни приступ у опису терминосистема који захтева да се терминолошке јединице описују концептуално, као одређене когнитивне структуре“. Такође се истиче значај дискурса, у коме је „као резултат когнитивних операција комуниканата, лаконична језичка форма термина – способна да преда велики обим знања“ (522). Из овог рада сазнајемо и то да се, у оквирима когнитивно-дискурсне терминологије као науке, активно развија методика дискурс анализе која је нашла одраз у неким монографијама и одбрањеним дисертацијама на материјалу руског језика (в. 525).

3. Значај когнитивне терминологије истиче и Викторија Људвиговна Ивашченко из Кијева, у свом широко обухватном, прегледном и програмском раду под називом *Словенска терминологија: проблеми и перспективе развоја* (15–28). Овај рад, ауторке која је председница Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта и једна од чланова Уређивачког одбора Зборника – с правом је на првом месту у њему. Аутори свих осталих радова прве целине Зборника такође су чланови поменуте Комисије и садржаје њихових чланака ћемо укратко представити у наредним целинама.

3.1. Викторија Људвиговна Ивашченко у поменутом раду одређује најпре задатке словенске (славистичке) терминологије, како теоријске, тако и практичне, сматрајући да су опште тенденције њеног развоја одређене „когнитивним превратом у филозофији науке“. Она је анализирала досадашња, углавном капитална истраживања словенских терминолога и изнела закључке најпре о општим теоријским проблемима који су до сада били у центру пажње истраживача, затим о преводној терминологији словенског језичког ареала и словенској преводној терминографији. Потоња се развија у оквирима словенске примењене терминологије, и треба истаћи ауторкино запажање о томе да постоји веома мало преводних речника формата „словенски – словенски“ језик. Претежно су ови речници, наиме, у формату „несловенски (на првом месту енглески) – словенски“ језик. Ауторка још истиче да је потребно више развијати компјутерску терминографију: састављати терминолошке базе података, корпусе, виртуелне терминографске лабораторије, електронске библиотеке словенских језика итд. Навела

је да поједине словенске земље имају већ развијено искуство на овом пољу. На крају предлаже стварање концепције јединственог словенског термилошког (научног и практичног) и терминографског пространства (традиционалног, електронског и виртуелног) – што би послужило као припрема за стварање термилошког портала на словенским језицима.

3.2. Елвира Анатољевна Сорокина у раду *Формирање теорије „језика за специјалне сврхе“* (29–40) посматра насловљени проблем у доброј мери такође у општесловенском контексту: поставља питање формирања опште теорије језика за специјалне сврхе која би могла послужити као основа за стварање конкретних ових професионалних идиома у оквирима савремених словенских језика. Посебно се ауторка интересује и за то какво место заузима терминологија у структури језика за специјалне сврхе. Терминологија одређене професионалне области, наиме, истовремено је и средство фиксирања научних достигнућа и средство обучавања, односно добијања знања и специјалних навика у оквиру одређене професије. У раду ове ауторке помиње се и назив једног лингвистичког правца у формирању – лингвоекологија. Ова област је тесно повезана са многим проблемима језика за специјалне сврхе (38).

3.3. *Антропололингвистика как современное развитие терминоведения* (41–50) – наслов је рада Сергеја Викторовича Грињева-Грињевича, једнога од познатијих словенских термилолога и члана Уређивачког одбора Зборника. У овом раду осветљава се значај терминологије као науке за савремени живот и развој човечанства, наводе се основни правци развоја руске терминологије из којих су се изродиле засебне научне дисциплине и посебно се описује једна од најновијих таквих дисциплина – антропололингвистика. Рекли бисмо да су у оквирима ове дисциплине, онако како је описује аутор – постављени веома високи задаци, што ћемо илустровати навођењем једног од закључака аутора који гласи: истраживањем развоја лексике може се истраживати и еволуција знања, људског сазнања и културе. Аутор овај и сличне закључке поткрепљује и детаљнијим описивањем улога полисемије, синонимије, хипонимије и паронимије – у процесима сазнања.

3.4. Екатерина Петровна Љубецкаја анализира је истраживања белоруских лингвиста краја XX и почетка XXI века – која се на овај или онај начин тичу терминологије (51–60). Навела је цео низ тема које су биле у центру пажње истраживача: историја и савремено стање терминологије као науке; теорија термина, одређивање статуса

термина и његове семантике, однос термина и нетермина, поредбени аспекти термилошких система различитих језика, теорија и пракса терминографије, државна стандардизација, међународна координација и унификација, формирање научног стила. Наведени правци истраживања специјалне лексике нису јасно ограничени, преплићу се исте теме и проблеми. Белоруска ауторка сматра да овај и слични проблеми домаће терминологије као науке помажу развоју посебног правца лингвистичких истраживања у Белорусији – теорији терминологије.

3.5. У последњем раду прве целине Зборника (61–68) анализирани су квантитативно и квалитативно теме дипломских радова из области терминологије и терминографије, који су били одбрањени од 2011. до 2015. године на Институту специјалне и међукултурне комуникације Варшавског универзитета. Одвојене су четири тематске категорије: термилошки речник; анализа текстова струке; анализа термилошке лексике одређене области; позајмљенице у терминологији одређене области. Саставни део овог прилога су табеле (67–68) које показују, између осталог, да прва од четири наведене теме – далеко предњачи, да су привреда и техника испред медицине, права, економије, спорта и другог, те да су међу термилошким речницима најприсутнији речници саобраћаја и ботанике, а најмање их је са темом школства и нових технологија.

4. О електронским термилошким базама података, термилошким сајтовима и порталима у Зборнику се, као што смо рекли, говори у последњој његовој целини. Аутори радова овога дела су лингвисти из Белорусије (Александар Васиљевич Зубов), Пољске (Paweł Kowalski, Zofia Rudnik-Karwatowa), Хрватске (Маја Братанић, Ана Острошки Анић, Синиша Руњић), Словачке (Jana Levická) и Украјине (Максим Олегович Вакуленко). У свима осим првог рада – излажу се сопствена искуства наведених словенских земаља са радом, процесима и плодовима рада на изради и коришћењу термилошких база података, сајтова и портала.

4.1. Први чланак садржи обавештења о неким методама које се користе за аутоматско екстраховање термина из текста (639–642). Посебна пажња додељена је семантичком и статистичком критеријуму. Пољски лингвисти у свом чланку (643–655) фокусирали су се на теоријску и практичну употребу лингвистичке терминологије у информативно-претраживачком систему славистичке лингвистике чији почеци датирају још од 1992. године – iSybislaw. Хрватске колеге упознале су нас са термилошком базом хрватског језика *Стируна* (скраћеница од „струковно називље“) отвореном за јавност почетком 2012. године:

њеном структуром и унапређењем, а потом и са хрватским терминолошким порталом и надградњом терминолошке инфраструктуре (657–666). Слично је учинила у свом раду и словачка ауторка, објаснивши порекло, главне циљеве пројекта словачке терминолошке базе података, садашње стање и планове за будућност (667–677). Коначно, колега из Украјине описао је виртуелну украјинско-руско-енглеску терминографску лабораторију физике (679–689).

5. За разлику од две претходно приказане целине Зборника, прве и последње, у којима међу ауторима нема Срба, у трећој целини, у којој се разматра граматичка и лингвистичка терминологија – они преовладавају (осам од укупно десет). На тај начин српска лингвистичка терминологија значајно је обogaћена и утврђена у појединим својим аспектима. Интересантно је да оба преостала рада ове целине – страних аутора – имају за тему ономастичку терминологију.

5.1. Тематика радова српских аутора овог дела Зборника креће се од разматрања целокупне српске лингвистичке терминологије, преко неких њених делова (фразеолошки и правописни термини, појмови и термини који се тичу морфематике и глаголског вида и сличних појава и логичких основа термина на *-ица* и *-ина*) и до анализе само једнога термина (субјекат). У једном раду разматрају се српски суфикси уопште (централни и периферни).

5.2. Један од два главна уредника Зборника и члан Терминолошке комисије Међународног комитета слависта, др Владан Јовановић, размотрио је са аспекта савременог стања српске лингвистике – српски (односно „српскохрватски“) део лингвистичке терминологије у двотомном *Речнику словенске лингвистичке терминологије* публикованом у Прагу 1977–1979. године (253–265). Аутор је пошао од описа структуре овог Речника и његовог корпуса. У питању је вишејезични терминолошки појмовник без описа значења терминолошких јединица, подељен у девет целина. Презентована је српска лингвистичка терминологија у свакој од ових целина посебно. На крају је аутор оценио перспективу стандардизовања српске лингвистичке терминологије и истакао потребу за терминолошким речником (или више њих) у коме би се лингвистичка терминологија уредила и стандардизовала.

5.3. Фразеолошким терминима у српској, а донекле и словенској лингвистици и њиховом употребом, бавила се у свом раду Наташа Вуловић (243–252). Она је, између осталог, размотрила и проблеме терминолошког одређења условљене становиштем уже или шире фразеологије и прецизније је описала и препоручила њихову једнозначну или вишезначну примену. Вељко Брборић писао је о

правописној терминологији код Срба у прошлости и садашњости у науци и настави (187–196). Предложио је – у виду узбученог појмовника – основне правописне термине, за које сматра да могу послужити као темељ за даљи рад на овом питању. У раду Сање Ђуровић (213–223) анализирани су основни појмови морфематике српског језика, као што су: морфема, аломорф, нулта морфема, наставак, корен, основа, афикс, префикс, инфикс, суфикс и сл. Уз рад је дат појмовник са дефиницијама основних термина из морфематике (224–228) који ауторка предлаже као основу за даљи рад на речнику терминологије ове области. Рад Марине Спасојевић, члана Уређивачког одбора Зборника, назива се *Појмовно-терминолошки аџаратџи љри љроучавању глаголског вида и сродних љојава у србисџици у свеџлу асџекџолошких љрисџуџа* (229–240). Попут већ приказаних радова овог дела, и овај је драгоцен прилог за стандардизацију српске лингвистичке терминологије. Његов основни циљ је систематизација основних појмова и термина из области аспектологије. Рад је пропраћен табеларним приказима (241) употребе основних аспектолошких термина и класификација глагола према: 1. аспектолошким категоријама у новијим приступима и 2. виду у традиционалним српским граматикама. Јованка Радић – у најобимнијем раду у Зборнику (149–171) – испитала је лингвистичке термине на *-џа* и *-џна* у српском језику – с категоријалног (логичко-језичког) аспекта. Рад има поднаслов *Од љросџора до језика – креџање суфикса у оквиру катџегије „кванџиџеџи“*. Ова анализа је, између осталог, довела до закључака да „је проучавање терминологије једне науке немогуће одвојити од предмета којим се та наука бави“, те да „одређена научнополитичка парадигма подразумева стварање њој прилагођене терминологије“ (168).

5.4. Термин, тачније „терминопоље“ *субјекџа* у србистици Милош Ковачевић разматра у свом раду (173–186) почевши од првих српских граматика, кад је преовлађивао термин *џодмеџи*, све до данас, кад је дошло до проблема при коришћењу термина *семанџички* или *логички субјекџи*. Аутор предлаже да се потоњи термин искључи из терминосистема „семантичких улога“ и да се уместо њега у овом терминосистему користи искључиво термин *агенс*. Драго Тешановић је у свом раду синхроним методом детаљно описао и табеларно приказао централне и периферне суфиксе (око 40 њих) у српском језику (197–213), на примерима прозних остварења у језику Бранка Ћопића. Посебна пажња посвећена је централним суфиксима *-џа* и *-ка*.

5.5. Страни аутори радова у овој целини Зборника су Милан Харвалик из Чешке и Ивета Валентова из Словачке. Харвалик нас у свом

раду (267–275) упознаје са досадашњим радом Међународног савета за ономастику (International Council of Onomastic Sciences) који постоји од 2004. године. Он сматра да је за даљи развој ономастике уопште веома битна уједначеност постојеће терминологије и боља међународна сарадња у овој области. Даје и неке предлоге и препоруке за развој словенске ономастичке терминологије. Рад Ивете Валентове (277–287) посвећен је представљању пројекта Словачке ономастичке комисије при Институту за лингвистику Људевит Штур у Братислави. Она износи планове и начин публиковања кодификацијског приручника словачке ономастичке терминологије, приложивши уз рад и дигиталну карту (формулар) ономастичке јединице (288), снабдевену, између осталог, и одговарајућим терминима-еквивалентима на осталим словенским језицима, као и на енглеском.

6. Од седам радова друге целине Зборника (Терминологија и речници) – четири су написали чланови Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта: Вјачеслав Константинович Шчербин (Белорусија), Сергеј Дмитријевич Шелов (Русија), Володимир Володимирович Дубичински (Украјина) и Јуриј Николајевич Марчук (Русија). Прва два аутора су и чланови Уређивачког одбора Зборника. Остала три рада писали су домаћи истраживачи: Данко Шипка, који живи и ради у Аризони (САД), Марија Ђинђић и Олга Сабо, Рада Стијовић и Ранка Станковић – које су написале коауторски рад.

6.1. Шчербин у свом раду о струковној лексикографији у Белорусији (135–146) најпре одређује место струковне лексикографије уопште међу оним лексикографским дисциплинама с којима се иста налази у блиском односу или се преклапа (дисциплинарна, научно-техничка, терминолошка и сл. лексикографија). Затим аутор подсећа да је, у оквиру постсовјетске когнитивне терминологије као науке – однос између *научних језика* с једне и *специјалних језика* с друге стране – постао раван односу између *уских, предметних терминосистема* и *широких, социјално оријентисаних терминосистема*. Даље износи основне карактеристике једних и других. Залаже се за састављање целога спектра струковних речника који би омогућили струковној лексикографији неке земље да врши функцију информативног обезбеђивања развоја свих струка и сфера друштвеног живота те земље. У том циљу, по његовом мишљењу, најпре треба саставити списак постојећих струка, што је он и учинио користећи најпотпуније библиографске публикације о речничкој литератури Белорусије, Литваније и Украјине. Добио је 721 назив различитих струка, од којих је само 55 присутно у сва три

библиографска списка и који су наведени (142). Белоруска струковна лексикографија разрађује се потом у овом чланку подробије.

6.2. У раду С. Д. Шелова (71–84) описује се нови тип терминолошких речника: универзални терминолошки речник. Аутор представља шест оваквих речника (једнојезичних и вишејезичних) публикованих у Русији у последњих пар деценија, износећи њихове недостатке. И поред изнетих недостатака, по мишљењу Шелова, интересовање за овакве речнике биће све веће. Они имају широку практичну примену, а интересантни су и за лингвисте. Па ипак, овим речницима недостаје потребна научна основа, која се тиче у првом реду питања избора лексичких јединица које се садрже у њима и извора из којег се узимају тумачења.

6.3. Чланак Дубичинског посвећен је упознавању са принципима и концепцијама израде речника у Харковском лексикографском друштву (ХЛО) при „Харковском политехничком институту“ Националног техничког универзитета (Украјина). Ради се првенствено о преводним (дво- и вишејезичним) терминолошким речницима. Аутор предлаже оригиналну микроструктуру речника, према којој се израђују лексикографски радови ХЛО. Такође, наводи и примере речничких чланака из публикованих речника. Ј. Н. Марчук је на невеликом обиму (85–89) изнео неке проблеме вишејезичне терминологије: одређивање граница предметне области за коју се ради речник, питање избора основног (почетног) језика, избора преводних еквивалената за основни термин итд. За решавање ових проблема, између осталог, врло је важно одредити профил основног корисника речника. Као илустрација појединих решења аутору су послужили примери из тзв. Визуалног речника (руски, енглески, француски, немачки, шпански), публикованог 2010. године у Москви.

6.4.1. У опису рада Данка Шипке, под називом *Двојезична терминологија исламских термина* (101–108) вратићемо се још једном на когнитивистику, овај пут на социокогнитивну терминологију и терминологију. Аутор супротставља традиционалну и социокогнитивну терминологију (Илустрација 1. 1. на стр. 102), опредељујући се у раду на Пројекту двојезичног речника исламских термина који описује – за другу. Такав методолошки оквир одредио је три основне фазе Пројекта које се даље у раду описују: 1) Дефинисање поља исламске терминологије; 2) Стратегије прикупљања грађе; 3) Стратегије избора еквивалената.

6.4.2. Марија Ђинђић је у свом раду (91–100) описала проблеме лексикографске обраде лингвистичких и граматичких термина на

примеру *Новог турско-српског речника (Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük)* чији је аутор. Узела је у обзир како једночлане, тако и вишечлане термине. Укупан корпус за анализу износио је 900 термилошких јединица.

6.4.3. Коауторски рад више наведених ауторки (109–123) показао је – на примеру речника кулинарства – да Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (РСАНУ) може да послужи као добра основа за израду разних термилошких речника. Ауторке су овим радом доказале да је повезивање различитих језичких ресурса и алата могуће и да доприноси богаћењу и унапређивању термилошког аспекта РСАНУ, а пружа и нову, савремену грађу која тек треба да буде обрађена у наредним томовима овог речника.

7. Четврта целина Зборника – и последња коју приказујемо – састоји се из девет прилога: четири од њих су прилози српских аутора, а осталих пет чланака писали су чланови Термилошке комисије при Међународном комитету слависта.

7.1. Српски дијакроничари: Александар Милановић, Виктор Савић и Исидора Бјелаковић размотрили су неке термилошке аспекте или саме термине на српском писаном наслеђу из ранијих векова, а Марина Јањић је у свом раду посматрала и анализирала школску терминологију у дијакроној перспективи.

7.1.1. Александар Милановић сагледао је допринос Лазе Костића српској термилошкој мисли у 19. веку (317–330). Иако Костићеве теоријске термилошке идеје нису биле прихваћене, као ни термини које је предлагао (нпр. *вавијестӣ, ойравийїель, рукодавник*), ипак су, према Милановићевом закључку (328) „његови термилошки ставови и решења ... макар и индиректно утицали на потоњи развој српске лексиколошке и стандардолшке мисли“.

7.1.2. Виктор Савић је темељно анализирао (291–303) називе докумената у средњем веку – према самим документима (1189–1346). Кроз анализу је пратио посведоченост и развојни пут једног дела српске правне терминологије у ранијем периоду. Прецизни називи аката, како закључује (301), у почетку су реткост, а када се почну јављати, углавном су једночлани термини, и то два типа назива: они којима се именују конкретна акта и они којима се преко правне радње садржане у акту именује и сам акт.

7.1.3. Предмет рада Исидоре Бјелаковић (305–315) јесте анализа степена заступљености синонимијских односа у термилошком систему из области математичке географије и астрономије у уџбеницима, приручницима и делима научног карактера објављеним у периоду од 1783. до 1867. године. Ауторка проналази да је овај степен био веома

висок, те да је такво стање довело до „ситуације коју језик није могао прихватити те је временом дошло до фаворизовања интернационализма и губљења многих деривата и калкова који нису могли ући у равноправну борбу с њима“ (312).

7.1.4. Циљ рада Марине Јањић (331–341) јесте да укаже на развојне токове и различиту употребну вредност термина из области школства у прошлости и данас, са посебним освртом на њихове етимолошке и латентне семантичке слојеве. Један од интересантних закључака до којих је ауторку довела анализа јесте да је у једном тренутку дошло до мимохода развоја не само термина у области школства, него пре свега до дивергентног развоја наставних процеса и концепата школства, односно циљева и задатака ка којима је школство усмерено (335). Наводимо њен последњи закључак над којим се треба замислити: „Тек етимолошка значења актуелне школске терминологије разоткривају давно заборављени дубински смисао и сврховитост васпитно-образовног процеса, а то је да знање буде у служби врлине, тј. да путем учења не стварамо само паметније, већ и боље људе“ (340).

7.2. Ева Волњич-Павловска из Варшаве, члан Уређивачког одбора Зборника, анализира је у свом чланку (343–350) термиолошке проблеме који се јављају у раду групе експерата при Уједињеним нацијама који се баве географским називима. Она излаже историју формирања Радне групе за топонимску терминологију и обликовање концепта вишејезичног *Глосара термина за стандардизацију географских назива*. Тања Фајфар из Љубљане анализира је у свом раду (351–360) један од термиолошких принципа: принцип језичке културе у поређењу са другим овим принципима, као што су принцип језичке економије (конзистентности) и лингвистичке адекватности. Друга ауторка из Љубљане, Мојца Жагар Карер, размотрила је у свом раду (361–370) искуства и перспективе у вези са интернет-термиолошким саветовалиштем (Terminologišče) које постоји у виртуелном свету од 2013. године. Лана Худечек из Загреба показује у свом прилогу (371–382) како се приступа англизмима у хрватском језику кад је у питању термиолошко нормирање. Нарочито је размотрила раширеније појаве (нпр. лажни пријатељи, кружно посуђивање, синтаксичке посуђенице). Милица Михаљевић, такође из Загреба, анализира је однос дескриптивног и прескриптивног (383–398) на примерима из два термиолошка речника, термиолошке грађе из општејезичких приручника, термиолошких радова објављених у часопису *Хрвајтски језик*, језичког портала *Боље је хрвајтски* и језичких савета емитираних у емисији *Говоримо хрвајтски*. По њеном мишљењу, (ипак је) основни термиолошки за-

датак – нормирање назива у појмовном систему (389). Прескриптивизам и дескриптивизам не би требало да буду супротстављени приступи (395). Уз овај рад дају се и табеле и графички приказ (399–403).

8. Остаје да напоменемо, како је истакла и проф. др Рајна Драгићевић на промоцији Зборника у Свечаној сали Српске академије наука и уметности 20. новембра 2018. године – да се ради о Зборнику који ће се наћи у великој већини библиотека и филолошких научних центара свих словенских земаља, те да ће на тај начин бити користан већини словенских терминолога и шире. У српској средини, пак, може послужити као одлична литература за све лингвисте, а нарочито за терминологе – како оне који то већ јесу, тако и оне који желе да то постану или да се у овој интердисциплинарној, но ипак примарно лингвистичкој дисциплини – усаврше.

Ружица С. Левушкина**

Институт за српски језик САНУ, Београд***

** ruzica.bajic@isj.sanu.ac.rs

*** Текст је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (178009), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.